

Frans Hoppenbrouwers

DORP AAN DE DOMMEL

Valkenswaardse sonnetten

© 2009-2013 Frans Hoppenbrouwers, www.cubra.nl

SONNETTEN, KLINKT! U LEZEN IS GENIETEN

Vanaf de renaissance, toen de grootsten onder de dichters, Dante en Petrarca, de wereld hun sonnetten schonken, is deze dichtvorm geliefd gebleven. Door de eeuwen heen zijn dichters zich het vrijwillige juk op blijven leggen om in 14 regels een gedicht te schrijven dat aan strenge wetten is gebonden. Zelfs ten tijde van de romantiek beschouwden zij het scheppen van sonnetten niet als een last. Om het met woorden van Jacques Perk aan het begin van zijn onvolprezen sonnettenkrans *Mathilde* te zeggen: "Sonnetten, klinkt! U dichten was genieten!"

Frans Hoppenbrouwers heeft zich als dichter reeds jaren gevoegd in het voetspoor van de vele sonnettendichters. Een indrukwekkende sonnettenkrans van zijn hand is *Calendarium poeticum. Een galerij van dagen*, die in 1998 verscheen. Daarin kreeg iedere dag van het jaar een eigen sonnet.

In zijn woonplaats Valkenswaard is de dichter geen onbekende: hij mag zich al vijf jaar huisdichter noemen van de gemeente Valkenswaard en sonnetten van zijn hand zijn de laatste jaren maandelijks verschenen in de *Kempener Koerier*.

In de bundel die voor u ligt, zijn 70 Valkenswaardse sonnetten bijeengebracht. Ogenschijnlijk zijn het produkten van de huisdichter die zich telkens weer trouw van zijn plicht aan de Valkenswaardse gemeenschap kwijt. Enkel afgaande op de titels van de gedichten, zou de lezer denken dat Frans Hoppenbrouwers graag beschrijft wat er aan mooie dingen in de gemeente te zien is. Wie gaat lezen, proeft de weemoed om wat er vroeger nog mooier was of voor goed verdwenen is. Het kind in de dichter kijkt weer met verwondering rond naar de pracht van de natuur en ook van mensenwerk, de dichter van 70 beseft dat alles eindig is en ervaart de leegte op plaatsen waar eens een molen stond of een geliefde boom, waar eens een klooster stond of een boer aan het werk was. Dat is de prijs die Valkenswaard heeft betaald: "wij moesten bij de stadse wereld horen".

Naar de vorm doen deze 70 gedichten de naam 'sonnet' alle eer aan. P.C. Hooft, de prins onder de Nederlandse renaissance-dichters, noemde een sonnet een klinkdicht. En wie de moeite neemt de sonnetten van Frans Hoppenbrouwers hardop te lezen, ervaart dat die benaming 'klinkdicht' terecht gekozen is. Want zijn gedichten worden dan tot een feest van klank. Om met een variant op de woorden van Jacques Perk te spreken: "Sonnetten, klinkt. U lezen is genieten!"

Michel de Koning

Bramen plukken aan de Stepkesweg

Als vrucht roem ik toch bovenal de braam
die ik ver van rumoer en dorpse drukte
niet zonder huiver uit gewelven plukte,
terwijl de wind mij roemde om mijn naam:

ik meed al vroeg de leidsels en de haam
en de beknotting van geen teugel lukte.
Ik rook een wilde geur die mij verrukte
als hij mij maande door het open raam.

Ik zocht de weg langs diepe droge sloten
in veld en beemd tot ik mijn vruchten vond.
Als zwervend kind heb ik voluit genoten

van zwarte bramen, smakend naar de grond
waarin ze rijpten, zonlicht overgoten,
vol sap dat spattend opsprong in mijn mond.

De waterval bij De Drie Bruggen

Ik keek als kind graag naar de waterval
en dacht dan na over het eeuwig stromen
van water dat zich nimmer in laat tomen
en niets wil weten van een aards verval.

Ze stond symbool voor iets dat duren zal,
maar snel ben ik tot het besef gekomen,
dat onvergankelijk maar telt in dromen,
want ook dit water vloeit dankzij verval.

In volle herfst verliest het lijf zijn glans,
de ziel zoekt steun bij beelden uit de jeugd,
het vloeiend water nadert tot de schans:

mijn waterval! Het weerzien doet me deugd,
het durend stromen brengt mij in balans:
een oude man die zich zijn kindsheid heugt.

Ontmoeting langs de Dommel

De schuwe roerdomp kwam ik hier eens tegen,
de visser die zijn eenzaamheid bekloeg
en in de vriesnacht om erbarming vroeg:
een zwerver kiest soms uiterst vreemde wegen.

Ik zag hem roerloos als een standbeeld staan,
een manshoog teken in het manshoog riet:
wat daar ook voorviel, hij verroerde niet,
als bracht de nachtvorst die verstarring aan.

Hij wist zich tussen bies en riet geborgen,
de bek omhoog, het oog op niets gericht.
Zo trof ik hem die vroege wintermorgen

beschenen door een zacht en helder licht
dat hem een beter aanzien wou bezorgen.
Geroerd schreef ik die avond dit gedicht.

Voor de parochiegids Pastorale Eenheid

De grootste vragen leggen wij bij God,
omdat er moeilijk vat op is te krijgen,
omdat ze doen en denken overstijgen:
waarheen voert ons uiteindelijk het lot?

Het antwoord ligt in Gods gastvrije hand,
een feit waar wij volhardend in geloven.
Wij hopen op een luisterrijk hierboven,
dat nooit geziene, nooit verkende land.

Dat ik er toch een naam aan weet te geven,
bemoedigt mij: een buitenaards geruis
dat met mijn ziel van kindsaf is verweven.

Al zijn er duizend kamers in Gods huis,
toch blijf ik liever nog wat langer leven.
Ik ben een mens, de aarde is mijn thuis.

Dodenherdenking 2005

Ik was pas vier en hoorde de verhalen:
de Tommies zijn reeds op de Luikerweg.
Ik was te klein, te dicht was nog de heg,
de poort bestond uit veel te hoge palen.

Dat ik niet vrij was zorgde voor verdriet.
Wat wist ik toen van grote-mensen-dingen
die pas veel later weten door te dringen?
Ik was een kind en had de geest nog niet.

Dat veel bevrijders toen zijn omgekomen,
verloor zich in de roes van drank en feest:
het gaf geen pas met zoiets aan te komen.

Ze zijn met eerbied en met zorg begraven,
hun daad leeft voort in onze vrije geest,
daar zij voor ons hun jeugdig leven gaven.

De Kempen

Ik heb de Kempen merkbaar lief gehad,
dit pover land van brem en hei en zand,
een kruimel in de holte van Gods hand,
die welzijn niet aan louter welvaart mat,

ons toekomst gaf als eeuwig onderpand.
Er was geen wanhoop op het levenspad,
hoewel de boer al eens om bijstand bad
in het gevecht met het weerbarstig land.

Ik dweepte met die simpelheid van leven,
maar nu ik oud ben, doe ik dat niet meer.
De kans om warme eenvoud na te streven

vervloog en sloeg als herfst en nevel neer.
Al heeft de tijd de Kempen vaart gegeven,
ik schurk me aan de traagheid van weleer.

Valkenswaard

Een dorp om onbevange in te wonen
voor oud van dagen en voor jong van hart,
maar wie een feest met alles mag verwart,
dient onverbiddelijk berouw te tonen.

Zo zijn de wetten hier vanouds ontstaan:
gastvrijheid heeft het allereerste recht,
maar wie alleen aan eigen regels hecht,
mag rekenen op een gestreng vermaan.

Wij stellen leven naast het laten leven
als uitgangspunt bij alles wat we doen
en nemen is niet méér in tel dan geven.

Toch zit er ook een smet op ons blazen:
het dorpse zijn we gaandeweg verloren,
wij moesten bij de stadse wereld horen.

Bij het monument op het oude kerkhof

Nu weet ik zeker dat ik verder leef
in lettertekens die ik kan vertrouwen:
ik zie mijzelf in harde steen gehouwen,
in kapitalen met robuuste schreef.

Het onvermogen het hierna te schouwen,
hoe ik als dichter lijf en ziel ook geef,
hoe ik mijn verzen ook polijst en zeef,
belet mij een behouden huis te bouwen.

Van taal ben ik, een uitgehakt gedicht,
dat eufemistisch spreekt van rust en duur,
alsof de dood niet staat voor wet en plicht.

Als mens weet ik niet eens van dag en uur,
ik volg het hartverwarmend najaarslicht
in het vandaag. Pas morgen wordt het guur.

De Tongelreep verlegd

Hoe dierbaar is mij die verzonken beek
die tijdloos door de hoge beemden gaat
voor eens gehuld in winters wit gewaad
als kroon op de mij zo vertrouwde streek.

Ik ken haar als diep uitgesneden kreek
die aan het kijken niets te wensen laat,
al faalt het oog door licht in overdaad:
was dat een vis of iets wat er op leek?

Met overleg is thans haar loop verlegd,
ze zoekt haar weg als de verdoolde wees
die pas een nieuw tehuis is aangezegd.

Als toeziend voogd heb ik erbij gestaan:
het zandig spoor dat ik vooralsnog lees
zal mettertijd in welig groen op gaan.

De kweekvijvers terug naar de natuur

De arend die volleerd zijn prooi belaagt,
zijn klauwen in de gladde karper slaat
en stijgend naar de hoge boomtak gaat,
omdat de maag morrend om eten vraagt.

De roerdomp die zelden het riet verlaat,
zich nimmer in de open ruimte waagt,
omdat verscholen vissen hem behaagt,
weet zeker dat geduldig wachten baat.

Twee vogels die zich helder onderscheiden,
de een erg schuw, de ander hondsbrutaal,
de een wacht af, de ander trekt ten strijde,

maar beide komen vissend aan hun maal.
Ik keek en zag het aan met vorsend oog,
of mijn bascuul hun nieuwe kans afwoog.

't Heike

Daar waar de Keersop in de Dommel vloeit,
de beemd de weelde van de zomer draagt,
het water fluistert en de waaiboom klaagt,
daar moet ik heen als mijn verlangen groeit

naar groene verten, hemelsbreed verschiet.
Hoog overhuifd door schaduw die behaagt,
hoor ik de lijstster die om aandacht vraagt
met haar opwekkend en verlokkelijk lied.

Ik kwam er steeds als ik behoefte had
aan overleg met mijn gestorven broer.
Zijn vroege dood liet een onpeilbaar gat:

een spokend schip dat traag de Styx afvoer.
Soms riep ik hem, de glazen schim aan boord,
maar van zijn lippen kwam geen enkel woord.

De Keersop

Hier groeit de waterkers haast buitensporig,
in deze beek die door de velden stroomt,
volslagen vrij, volkomen onbeschroomd,
slechts aan de loop der eigen bedding horig.

Als kind heb ik hier frank en vrij gespeeld
in zomers als de straling van de zon
de aarde onontkoombaar raken kon
met helend licht, in klein geluk verdeeld.

Als ik weer op jouw groene oevers sta,
een oude man, geroerd door jouw geruis,
sluip mij altijd een schaduw achterna

die mij doet denken aan het oude huis
waar vader woonde, moe en ziek en oud.
Ik ril ervan. Opeens krijg ik het koud.

De Malpievennen

Er liep hier ooit een smal en zandig pad
dat zelden door de mensen werd betreden,
de Malpie werd toen liever maar gemedend,
daar ze in naam en faam vol dreiging zat.

Als vlakke spiegels zijn haar stille vennen
waarboven zwarte stern en kokmeeuw gaan,
daar zweeft de nachtzwaluw bij volle maan
op zoek naar vlinders bij de zwarte dennen.

De vennen werden lang te goed gevoed,
de zonnedauw kon er niet meer gedijen,
omdat die het van armoe hebben moet.

Daar wij de toestand niet lieten betijen,
behiel de Malpie haar verarmd gezicht:
de oude wond werd nog bijtijds gedicht.

De Stepkesberg

Hier schouw ik jaar op jaar de vogeltrek
die zich hier afspeelt in een smalle baan:
geen vogel kan mijn scherpe blik ontgaan
al is het steeds weer alle hens aan dek.

Ik sta al bij zonsopgang op mijn post
en tel mijn klanten die hier ieder jaar
de luchten vullen roepend naar elkaar:
belofte die weer trouw werd ingelost.

Dan denk ik aan vervliegen en vergaan,
tel ook de jaren die ik reeds verspeelde:
de oude dag voelt als de waarheid aan.

De kindertijd, toen ik me nog verbeeldde
dat alles voortging, niets een einde had,
verging te snel: op tijd heeft niemand vat.

Op de Leenderhei

Vijf boomvalken fel jagend op libellen
als flitsen zichtbaar in de najaarslucht
tarten het oor met hun zeer iel gerucht,
alsof ze juichend glazenmakers tellen.

Hoog boven een gesteven, helder ven
drijven de wolken naar het ijle zuiden.
Alsof hier herfstig al de klokken luiden
kirt er een hoen om zijn verloren hen.

We kijken naar het glijden van de tijden
en ons verleden schikt zich in zijn lot.
We zien de bruine, uitgebloeide heide,

de kale takken, naakt tot op het bot:
ik sta nog met de liefste aan mijn zijde,
geluk beklijfde, ondanks vraat en mot.

Begraafplaats aan de Sil

Is dit een plaats om aan voorbij te gaan
om reeksen namen in granieten zerken?
Om stil te treuren met de witte berken
is dit een plaats om eens bij stil te staan.

Die dubbelheid van aarzelen en durven
bekruipt een mens die door het leven gaat
als zoon of broer, als goede vriend of maat:
eens vat de dood dierbaren bij de lurven.

Ik kom hier 's zomers als de lijster zingt.
De rechte lanen zijn vertrouwde wegen
door welig groen en zielenrust omringd.

Ik kom hier 's winters als de gure wind
het hart berooft van alle hoop op zegen.
Dan dool ik rond als een verloren kind.

De Plateaux

Als ik bedachtzaam de natuur verken,
de Dommel volgend en haar vele bochten,
haar oevers zie die nieuwe wegen zochten,
verken ik ook de ziel van lucht en ven

die zich ontvouwt in een verheven licht.
Het liefst wil ik er in mijn eentje lopen,
dan komt de stilte in mijn lijf gekropen,
ik laaf me dan aan droom en vergezicht.

Doorschijnend word ik er van lieverlee
en naakt en bleek als berken zonder blad
die altijd rillen. Maar ik ril niet mee.

Daar ik geen vrede met mijn afscheid had,
heb ik de Dommel maar als gids genomen:
wie kent het eind van altijddurend stromen?

Vogelverschrikkerfestival van bovenaf gezien bij avond

Wie schrikt er nu, de vogel of de maker?
Een wangedrocht is gaandeweg ontstaan,
een toverheks bij schijnsel van de maan,
al is het meer een voedoe dan een waker.

De kauwen zien het onverschrokken aan,
de zwarte merel laat zich door niets storen,
de maaksels gaan in weer en wind verloren,
dat angst aanjagen is weer gauw gedaan.

Heeft het met trol en Halloween vandoen,
met Allerzielen, met verdoolde geesten,
met vuur in ogen, licht in een pompoen?

Je vindt hier snel een reden om te feesten:
al wie iets vieren wil, naar luim en aard,
wees welkom en verschrik in Valkenswaard.

Het Petersven

Dit ven waarop we onbevungen schaatsten,
ondanks de koude vonkend van het vuur,
voor even vrij van plicht en tijd en duur,
liet ons gevoel maar ketsen en weerkaatsen.

De een reed hard, de ander een figuur,
een mengeling van jongens en van meiden.
Niet handig in de kunst van het verleiden,
verlangden wij naar het gevorderd uur,

als winters duister rond de struiken lag,
de wind zich nestelde in zwarte bomen,
de maan weerkaatste in een oogopslag.

Dat heilig vuur, het schuchter naderkomen,
een plotse duw, een lach, een snelle kus:
de eerste liefde. En dat ging aldus.

Bij het beeld van de sigarenmaker

Wie had er toen geen bolknak in het hoofd,
in tijden die in rook zijn opgegaan,
te lang geleden om bij stil te staan,
maar waar men altijd vast in heeft geloofd?

Het smeulend vuur is langzaam uitgedoofd
en de fabrieken zijn teloor gegaan,
vervluchtigd in de tijdelijke waan
van rook die nochtans welvaart had beloofd.

Nu rest ons nog een nors en knoestig beeld,
verwongen brons, verwording vorm gegeven:
een kromme houding die geen pijn verheelt.

De rug gebogen van het zwoegend leven
deed hij op post en zink zijn daagse plicht:
van almaar sloven spreekt dat star gezicht.

Op begraafplaats Eikenhof

Het was een morgen in de vroege mei,
tijd voor bezoek aan de geliefde doden
die hier vertoeven onder zand en zoden.
Ik speurde naar hun zerken, rij voor rij.

Ze hebben mij al vaker troost geboden:
ik loop hier nog, zij liggen zij aan zij
en hebben geen benul van zon en mei,
maar evenmin van onze aardse noden.

Er liep een kriel met kuikens in het gras.
Ik keek vertederd naar dat jonge leven,
alsof dit niet in het rijk der doden was.

Toen hoorde ik de eksters in de dreven
met krijsend rauw, erbarmelijk gekras
aan onvervalste moordlust uiting geven.

Dodenherdenking 2007

Wij staan hier aan de basis van de vrede,
wij tellen hier de doden steen voor steen
en door het waas van zoveel jaren heen
zien wij gestalten uit een grijs verleden.

We staan hier en gedenken alle strijders
die voor ons vochten, bang en veel te jong.
Een woord van eerbied ligt ons op de tong
voor hen die zijn gestorven als bevrijders.

Wij staan hier jaarlijks om de dure plicht,
de roep om vrede, in het oog te houden,
maar houden onze droom tegen het licht.

We staan hier om het danken hoog te houden,
een klein moment van dank dat ieder jaar
verdieping brengt: verstroosting bij elkaar.

Kinderen van Maria

Wij brengen haar nog ieder jaar een groet,
de trouwe moeder in het dorpje Handel.
In juni gaan we vroeg al aan de wandel,
een dagreis ver, dat zit ons in het bloed.

Maar zeker ook het tweedaags samen zijn
versterkt de hechte Valkenswaardse banden.
Wij gaan voor iedereen een kaarsje branden
en zingen licht ontroerd het oud refrein.

Het diep besef een kind van haar te zijn,
geeft ons de moed de hitte te doorstaan,
maar ook de blaren en de scherpe pijn.

Al eeuwen lang zijn wij te voet gegaan
door stad en land en groene zomerdreven
om weer het kind in ons de kans te geven.

Bij de valkenier op de Kleine Markt

De valk verlaat zich op de valkenier,
onthuifd gezeten op een stoere vuist,
maar in zijn felle roofdierogen huist
de teugelloosheid van het vrije dier.

Vol aandacht wacht hij de bevelen af
van een beweging of een kortaf woord
en voelt het lossen van het leren koord,
benut de ruimte die de baas hem gaf.

Eén ogenblik voelt hij zich vogelvrij,
al rinkelt aan zijn poot de kleine bel:
zo blijft hij, ver af, voor het oor nabij.

De vrijheid is nog korter dan een tel,
want met de loer lokt al de valkenier:
op slag is hij dan weer het zege dier.

Op het zomers terras van Venbergen

Gewapend met een dienblad vol trappist
wordt hij met lang en luid gejuich ontvangen
want hij voldoet volmaakt aan hun verlangen
het glas te heffen: bier dat zwaar gegist

en mooi gerijpt in kelders heeft gerust
in fusten tot het geur en smaak bezat
en koel en onweerlegbaar van het vat
getapt wordt en dat alleman graag lust.

De avondvogel spreidt de zwarte vleugels,
het duister komt en duidt de nacht al aan
en iedereen viert welgemoed de teugels.

De Dommel, die veel talen kan verstaan,
hoort het gedruis van al die feestelingen
die in een roes de laatste vespers zingen.

Overweging bij 17 september

September is de maand om stil te staan
bij korven vol geschenken van de aarde,
bij spinsels die we in de ziel vergaarden,
omdat de zomer haast heeft afgedaan.

September is de tijd van het gedenken,
van oogst en ooft en landelijk gerucht,
van licht dat stukt in de gesteven lucht,
van trage rust, wonderlijk stille wenken.

De oorlog gromde, zwijgen deed de vrede,
omdat hij was gespeend van tong en taal,
al werd er hartverscheurend om gebeden.

De oorlog gunde – vuur en bijtend staal -
veel jonge mannen in dat grijs verleden
niet eens de tijd voor een voltooid verhaal.

Rode beuk in het van Best Park

De oude beuk met zijn gewijde kruin
die hier al meer dan honderd jaren staat
en ons zijn aard toont rijk aan overdaad,
hult zich elk voorjaar in een roestig bruin.

Zodra de lente komt met groen en blad
ontspruiten uit zijn eerbiedwaardig lijf
de eerste knoppen – eeuwig tijdverdrijf -
of hij van stijf noch stram te lijden had.

Als boom zag hij het goede en het kwade
dat aan zijn brede voet de ronde deed
en menigeen ging soms bij hem te rade

als er iets fout ging of als iets hem speet.
Haast elke avond ga ik hem begroeten
om bij te komen van het daagse moeten.

Het oude kerkhof

Vijf eeuwen lang begroeven wij de doden
op deze plek die goeddeels werd gespaard
als blijvend monument van Valkenswaard,
als rustplaats die wij de geliefden boden.

Een plaats van stilte is het steeds gebleven,
er gaan ook niet veel mensen door de poort
die voert naar een gewijd en stemmig oord
waar je kunt peinzen over dood en leven.

'Berusting' staat er op een steen geschreven
of welbeschouwd in hard graniet gehouwen
om aan de duurzaamheid gehoor te geven.

En op graniet kun je als mens vertrouwen,
als op het teken dat de zerk ons bood:
niets is zo vast en zeker als de dood.

De kerststal bij de Nicolaaskerk

Zoals men eerder in de Kempen bouwde,
herbouwt men ieder jaar een oude stal
die ons de sfeer van vroeger geven zal
en ons herinnert aan het zo vertrouwde:

de houten balken dragen weer het dak
en in de potstal blaten luid de schapen,
de ezel staat stil voor zich uit te gapen,
de kippen scharrelen op hun gemak.

En in de krib ligt weer de zoon van God,
een zuigeling met grote-mensen-vragen:
hoe uitzichtloos is toch het aardse lot

van mensen die bezit en roem najagen?
Jaar in jaar uit herrijst die oude stal,
opdat het ooit eens beter worden zal.

150 Jaar 'De Volharding'

De zangkunst heeft een stem in Valkenswaard,
door bas en bariton, door de sopraan
die zich met alt en tenor wijden aan
de koormuziek die klank aan schoonheid paart.

De zangkunst maakte naam in Valkenswaard,
een keur van mensen sloot er zich bij aan
om zang en kunst met verve voor te staan:
de koorzang werd er langzaamaan vermaard.

Al hondervijftig jaar wordt er gezongen
met veel elan, met passie voor muziek,
er werd applaus en aanzien afgedwongen.

Soms eigentijds, vervuld vaak van lyriek
heeft de Volharding naar volmaakt gedongen,
ontroerend mooi, geraakt door de mystiek.

Carne vale

De zotskap heeft de bokkenpruik verstoten
en het alaaft gevuld met vrolijkheid
waar leut en lol gedijen met de tijd
nu Dommels nat als nectar wordt genoten.

De zot maakt nu al minder onderscheid,
omdat zijn geest, bereid tot ginnegappen,
te week is om niet lallend aan te pappen
met alles wat op kar of bezem rijdt.

De buiken vol, gelaafd de schorre kelen,
gedenken wij de vetheid van dit uur
en laten lust een vierdaags feest bevelen.

Zo schouwen wij het opgerakeld vuur
dat lekkend vreet aan onbedekte delen
van geurig vlees, verhit en kort van duur.

De essenlaan in het Wilhelminapark

Vanmorgen vroeg, al lichtjes aangedaan,
heb ik gezangen uit de lucht geplukt
en vol verlangen aan het hart gedrukt
het lijsterlied, dat lof in mijn bestaan.

Ik zag de zon weer glorierijk herrijzen,
een nest van licht in fraai gevlochten rood
en een trompet gaf een verdwaalde stoot:
de lijsterzang, niet hoog genoeg te prijzen.

Genietend liep ik door de essenlaan
en zag de lijster uit haar diepst gemoed
de tonen halen van haar luid bestaan,

ontketend om het opgestuwde bloed,
opdat het leven altijd voort zou gaan:
dat lied getuigt van durf en levensmoed.

De Dommel

Daar populieren steeds haar loop markeren
die grillig gaat, haast zonder overleg,
herkenbaar punt zo tussen haag en heg,
kan ik voortdurend op haar sporen teren.

Ik liep als kind al vaak door deze velden
van rijke gronden, zompig zacht moeras,
en merkte eerst in het alleen zijn pas,
dat hier al eeuwen strenge regels gelden.

Die zekerheid, seizoenen gaan en komen,
het eeuwigdurend stuwen van de stroom,
gaf richting aan mijn vage kinderdromen.

Het waren wissels tussen vrij en vroom,
want in de schaduw van die oude bomen
houdt de rivier mijn ongelooft in toom.

Dodenherdenking 2008

Als je de vrede op de hand kon wegen,
als vrede tastbaar en betaalbaar was,
wij zaten zelfgenoegzaam in het gras
verzekerd van een tijd vol heil en zegen.

De vrede is het waard om voor te vechten,
niet met de vuisten, maar met ons geweten.
De vrede wordt voor doodgewoon versleten,
maar is een spel van plichten en van rechten.

Soms is de oorlog een noodzakelijk kwaad,
dan moet de vuist de vrede herbevechten,
al schendt dat wreed de menselijke maat.

Zij die hier rusten wisten van die rechten.
Zij sneuvelden, zij schonken ons de vrede.
Dat vraagt respect. Al is het lang geleden.

Het dal van de Keersop

Waar malse weiden het gezicht bepalen,
het groene gras de bonte bloemen bergt,
het lome oog geen snelle wending vergt
om weelde uit dit weidse land te halen,

was ik als kind al vriend van de rivier
waar ik al spelend langs de oevers liep
en luidkleels naar de wufte Kievit riep
die toezicht hield op zijn beperkt revier.

In vond zijn nest verborgen in het gras,
vier eieren, de punten naar elkaar,
bewijs dat het een hoopvol legsel was.

Ik keek er lang en heel begerig naar,
maar liet het zo, omdat ik opeens dacht
aan kuikentjes als pluizen donzig zacht.

'Antonius Abt' in Borkel

De windvang die de wieken gaande houdt,
zodra de wind het wapperend zeil beroert,
zodat de maalsteen draait en wordt gevoerd
met korrels graan, geroemd als boerengoud,

en ze vermaalt tot meel voor Borkels brood
dat vol van smaak naar oude tijden geurt,
dat dag na dag het daaglijks leven kleurt,
de kleinste maaltijd smaakvol uitver groot.

Zo maalt de molen zonder dralen voort
en gunt de mensen het beproefd genoeg
dat bij de eenvoud van de landman hoort:

al kraakt de wereld ook in al zijn voegen,
al kreunt de aarde onder kwaad en waan,
het leven zal hier stapvoets verder gaan.

Het dal van de Tongelreep

Ik kijk graag uit op zomers groene velden
die aan de zomen vol met bloemen staan,
ik zie de spreeuwen die al zwermen gaan
en mij het eind der rijkste tijden melden.

Maar zon en zomer zijn nog niet gedaan.
Dat zie ik aan het wiegen van de bomen
die bij de sloot van mooie tijden dromen,
gestage voortgang, eindeloos bestaan.

Er is geen zomer die niet eindig is,
beweer ik als doortrapte wandelaar
die weet dat bitter weinig houdbaar is.

Gelaten maakt de wolk al wat misbaar,
omdat het weer naar herfst en ontij gaat
voor wie de hoop op eeuwig varen laat.

Eind augustus op de Leenderhei

De heide bloeide, welhaast in extase,
de schapen graasden vrijuit, ongekooid,
er kon nog snel een snede gras gehoord,
de zomer kroop al naar de laatste fase.

Wij reden samen door het ruime land
en zagen ze weer in berusting aan
de tekens van slijtage en vergaan,
het afscheid nemen en de lege hand.

In het besef dat we nog samen waren
verdreven wij het zeurderig verdriet
dat ongenood in onze ziel kwam varen.

We draalden even en we spraken niet,
want spreken zou de windstilte verstoren
die ons het ruisen van het hart liet horen.

De Dahliaparade

Ik houd niet van het drukke stadsgedoe,
de hoempa en het veel te luid gepraat,
de herrie in de doorgaans stille straat.
Toch trek ik er haast ieder jaar naar toe.

Als ook de zon ten volle mee wil spelen,
de wagens statig door de straten gaan,
zie ik de optocht steeds instemmend aan,
het doet me wat, ik kan het niet verhelen.

Ik duid het als een afscheid van de zomer,
nog één keer een uitbundig bloemenfeest,
een laatste hulde aan de laatste dromer.

Na afloop denk ik, het is mooi geweest,
ik heb me weer eens kostelijk vermaakt
en soms werd ik tot in het hart geraakt.

Valkenswaard-Zuid

Het gras gemaaid, het hooi hoog opgetast,
het laatste oogfeest van de laatste boer
gaf nog een mooie voorraad wintervoer,
opdat geen schaarste mens of dier verrast.

Zijn handen te krampachtig op de rug,
aanschouwt hij nors de lege landerijen
en hij laat wind en regen maar betijen:
het is al herfst, de kaalslag nadert vlug.

Hij heeft de slag om land en vee verloren,
heel zelden hoort hij nog de hese stem
van ral of kwartel, roepend in het koren

of diep verscholen tussen riet of brem.
Soms laat hun roep zich in extremis horen,
ruraal en ritmisch, als een requiem.

Storm in het Leenderbos

Dit zinloos loeien, dat van nergens komt
en aanwaait en dan in het niets verdwijnt,
is in mijn hoofd gekropen naar het schijnt
waar tomeloosheid als een hommel gromt.

Ik zie het alsmaar zwiepen van de bomen,
hun nederig, dan weer hoogmoedig lot,
hun weifeling, van onderdaan tot God,
waarin nog lang geen kentering zal komen.

Verbeten trek ik dan mijn windjack aan
en zoek erbarming in het Leenderbos,
daar kan een mens nog in de luwte staan.

Ik weet mij, zittend op een vliegend ros,
reeds hoog verheven boven wet en waan:
er breken drieste duivels rond mij los.

De kerststal in Dommelen

Het spreekt ons aan dat warme winterfeest,
Gods zoon die in een potstal wordt geboren,
een drietal herders die het licht zien gloren,
een engel die ons zegt: wees niet bevreesd.

Elk jaar opnieuw wil ik trompetten horen,
een nieuw gezang, geschoeid op oude leest,
gastvrij onthaal voor ieder, mens of beest,
en warme woorden, ook voor warse oren.

Houd hoog dit feest en vier het ingetogen,
als bron van warmte in de wintertijd,
als stralend licht ontsproten aan den hoge.

Die dag van 't jaar dat goede wil gedijt,
houd vast die sfeer, behoed het mededogen,
zodat ons hart niet breken zal van spijt.

De Grote Markt

Het kind in ons ziet de kiosk nog staan,
het Heilig Hart, de fraaie lindebomen:
de kaalslag is er veel te snel gekomen,
het ons vertrouwde gauw teloor gegaan.

Wij oude mensen zien dat morrend aan,
want wat voorbij is, huist in onze ziel.
Wat aan de nieuwigheid ten offer viel
had in ons hart nog lang niet afgedaan.

Een starre vlakte werd wat nog resteert,
een plein waar auto's alle vakken vullen,
een kille plek die ruisend groen ontbeert.

Nu zijn er plannen om dat te verhullen.
Keert hij ooit weer, de luister van weleer?
Wij wachten af. De twijfel voedt het zeer.

De Kleine Markt

Hoe statig vroeger hier de huizen waren,
dat zag je op een voorjaarsavond pas,
als je de weemoed van de wanden las,
de poging om weer aanzien te vergaren.

Die herenhuizen staan hier honderd jaar,
ze hebben veel gezien en veel gehoord.
Hun deftigheid is mettertijd gesmoord,
maar onderwijl staan ze er toch nog maar.

Hier hing de sfeer van de gegoede stand,
van grootse stijl en onverbloemd succes
en niets wees op het teken aan de wand.

Een oude ansicht brengt ons bij de les:
één ding is zeker in dit aards bestaan,
ook aanzien zal tot stof en as vergaan.

Het Kloosterplein

Dat hier weleer een nonnenklooster stond
dat zie je slechts aan de gekozen naam.
Er leefden zusters met een grote faam
die God als helpsters in de wereld zond.

Ze leefden arm, bewerkten hier de grond
of gaven les aan vrouwelijke jeugd,
altijd gepast, altijd in eer en deugd:
het woord van God bestorven in de mond.

Wat er verdween is niet slechts het gebouw,
gemeten werd er met de nieuwste maat:
ook God verloor terrein bij rouw en trouw.

Ik mis steeds meer bekenden in de straat
en straks verdwijnt ook dit gewijde plein:
zo doen we steeds meer water bij de wijn.

Geenhoven

Een paar ver uit elkaar gelegen hoeven,
ook aan te duiden als een groot gehucht:
men leefde toen onder een weidse lucht,
door karrensporen sloften paardenhoeven.

De dagen waren eender, tijd ging traag,
het boerenwerk werd rustig aan gedaan,
men nam de tijd en voor een praatje slaan
stopte de kar; het paard vrat aan de haag.

Zo lagen daar den Dries, de Rijt, den Brand
die eens door bouwlust zijn teloor gegaan:
het 'bouwen maar' liep danig uit de hand.

Waar nu veel huizen strak in rijen staan,
was toen de ruimte groots en ongekend:
ook aan beton raak je als mens gewend.

De Zeelberg

Een driehoeksplein naar de aloude aard,
een aantal nog bewoonde boerderijen:
de tijd heeft hier de boer laten betijen,
maar van de stiel is bijna niets bewaard.

Men hield er vroeger schapen om de wol,
men was straatarm en leefde vogelvrij.
Met landarbeid verdiende men wat bij,
maar zelden was het bord des avonds vol.

Nu straalt er weelde van de oude hoeven
de nieuwe rijken vonden er een stek
om er gerust, maar waardig te vertoeven.

Het werd dan ook een zeer gezochte plek
voor wie als heerboer ongestoord wou wonen:
wie veel vergaarde, liet zich ruim belonen.

Den Deelshurk

Een dode straat, wat landelijke huizen,
het wonen moet hier nog een weldaad zijn.
Het is hier stil, bezielde van klein naar fijn,
je hoort de wind door populieren suizen.

Eeuwen geleden woonde men hier al,
de daken hadden een laag stro als dek,
als er een bui viel, was er steeds iets lek,
de geit stond dan te blaten in haar stal.

In feite is nog slechts de naam gebleven
van dit verstilde stukje Valkenswaard
met voorkeur voor het landelijke leven.

Een lome dag eindigt er ook bedaard
als zomeravondlicht nog even draalt
en de natuur van milde luister straalt.

De Kromstraat

Waar eeuwenlang de hoge heren woonden,
het kerkelijk en burgerlijk bestuur
en iedereen die lekker bij het vuur
zijn grote trouw aan kerk en staat betoonde.

Er stonden stenen huizen in de straat
als veilig stekje van de welgestelden
die eerst de eigen zegeningen telden:
de grote weelde van het ambtsgewaad.

De Dommel zorgde er voor rijke landen,
voor bergen hooi en hele schepels graan,
secuur vergaard in zakken of in manden.

Het aanzien en de rijkdom zijn vergaan,
in kleine stappen naar het dorp verlegd:
daar zijn de straten onmiskenbaar recht.

De Venbergsche hoeven

Een aantal hoeven bij een watermolen,
van oudsher bloeiend op de vette grond,
sloot met de oude Dommel een verbond
dat wasdom gaf en rijkdom, onverhopen.

Het malse gras dat op de oevers groeide
en werd gemaaid en hooide in de zon,
de rogge die de grond waarden kon
en in de zomer rijk en geurend bloeide.

De weelde valt er nog aan af te lezen,
zie hoe de hoeven er te pronken staan,
zie hoe de bomen naar de hemel rezen.

De Dommel drijft het rad gedurig aan,
haar water doet dat al zo'n duizend jaar
en deelt de voortgang met de molenaar.

Het mgr. Kuijpersplein in Borkel

Het oude kerkhof ligt nog waar het hoort,
nabij de kerk en in de schoot van God,
de trouwe herder, hoeder van ons lot,
die ons zal leiden door de laatste poort.

Je kunt er nog van dorpse stilte spreken
als 's winters hier zo loom de vrede woont.
Pas 's zomers, als de grijze golf zich toont,
zal hier de drukte weer de kop opsteken.

Beschenen door een nog wat bleke zon
zitten wij samen op een klein terras,
omdat de lente dit jaar vroeg begon.

We praten wat en drinken nog een glas,
wij vieren graag de geest van dit seizoen,
dat alles nieuw maakt, levendig en groen.

Het Sint Martinuspark in Dommelen

Zeer overheersend staan hier oude bomen
met indrukwekkend grote, volle kruin
en brengen schaduw in de weidse tuin
waar je van druk en drukte kunt bekomen.

De paden lenen zich voor het brevieren,
al is er niemand meer die dat nog doet:
met oude zeden, met wat mag en moet,
is afgedaan, men liet de teugels vieren.

Ik kom er soms om schoonheid te ervaren,
de majesteit van een ontplooid boom
met ruim bemeten, brede armgebaren.

Ik sta daar en veroorloof mij een droom
van diepe vrede en van groot verlangen:
Gregoriaans dat in de ziel blijft hangen.

De Achterste Brug

Het boerenleven heeft er nog een stem.
Al overheerst de mais ook hier het koren,
je kunt er soms de schuwe kwartel horen
of een patrijs, schor kirrend, in de brem.

De koeien staan bijeen rustig te grazen
of liggen, loom herkauwend, in het gras.
Het is nog steeds zoals het vroeger was,
je hoort er nog het zoemen van de dazen.

Ik zit hier soms een uur lang te genieten,
nabij de Dommel die mijn liefde heeft.
Ik luister naar het groeien van de bieten,

daar ik veel eerbied heb voor al wat leeft.
Ik zou hier heel mijn leven willen blijven,
al weet ik goed dat dromen niet beklijven.

De Achelse Kluis

De mannen Gods hervonden er hun dromen,
gekleed in het onwereldse habijt
belijden zij het oerbeseef van tijd:
hun daagse zang poogt hemelhoog te komen.

Ze boerden goed, die God gewijde heren,
ze fokten vee en werkten op het land,
gewijde priesters van de boerenstand
die grond ontgonnen om het tij te keren.

En op de oever van een kleine stroom
verrees het onderdak voor mens en beest,
vervulling van een stichtelijke droom,

volgens de eisen van hun vrome geest.
De mannen Gods beleven hier de wet
van zware arbeid en van daags gebed.

De Schaapsloop

Als kind genoot ik van de groene weelde
die hier toen lag, een zomers paradijs;
in strenge winters gleeed ik op glad ijs,
geen ogenblik dat ik mij toen verveelde.

Ik vond daar vaak de blauwe gentiaan,
al wist ik dat die rijkdom niet zou duren,
pal aan de grens verrezen stenen muren:
fabriekscomplex, natuur heeft afgedaan.

Ze zeiden ons dat we niet moesten zeuren,
toen al dat groen in rap tempo verdween,
we moesten het maar braaf laten gebeuren,

het hielp de grote welvaart op de been.
Wat overbleef was een restantje groen,
een karig schijntje van de tijd van toen.

Het Weerderhuys

Voorheen was dit de protestantse kerk,
een klein gebouw, wat zuinig uitgezet.
Nu huwen er veel paartjes voor de wet,
vandaar het beeldje in het groene perk.

Gebedshuis der hervormde minderheid,
het merendeel was nog belijdend rooms,
de beide ouders, maar ook tantes, ooms...
men maakte toen nog hevig onderscheid.

Na eeuwen is dat onderscheid voorbij,
iemand's geloof de graadmeter niet meer,
we gaan, als Gods gelijken, zij aan zij.

Vergeten lijkt het oude, schrijnend zeer,
respect geldt weer als wederzijdse plicht:
ook deze kerk baadt 's avonds in het licht.

Scola Gregoriana Dommelen

De laatste zangers van het laatste koor
dat het nog zingt, het schoon Gregoriaans
dat altijd woord houdt en niet ondermaans
een loopje neemt met het attent gehoor.

Het is een ruisen dat als uit één mond,
een tijd lang in de ijle lucht blijft hangen
en dan, als hoffelijk verklankt verlangen,
wegsijpelt in aan God gewijde grond.

De kunst is om het ademloos te zingen
omdat het is verwant aan eeuwigheid
en nimmer valt daarop iets af te dingen:

Gregoriaans verhoudt zich niet tot tijd,
het is muziek die ons de hoop kan geven
straks te ontstijgen aan dit aardse leven.

De Franciscusschool

Op de Franciscusschool heb ik gezeten,
de broeders zwaaiden er de scepter toen.
Zij wisten wat je wel of niet mocht doen
en merkten ons en vormden ons geweten.

Maar achteraf heeft het me niet gespeten,
die straffe leiding, strak in het gareel,
en bovendien kreeg iedereen zijn deel.
Die aanpak mag dan ook succesvol heten.

Het onderwijs is niet meer wat het was,
dat hoor je soms met overtuiging zeggen:
ze hebben geen ontzag meer voor de klas,

ze weten niet hoe je iets uit moet leggen.
Waarom raak ik toch telkens aan de dool
als ik op zoek ben naar mijn oude school?

De twee minuten stilte op 4 mei

Dat twee minuten eeuwig kunnen duren
dat merken wij als er een stilte valt
zodra een onverlaat de vuisten balt:
wie 'vrede' roept, beleeft zijn laatste uren.

Maar stilte kan vaak ook een zegen zijn,
een bron van inzicht en van overwegen:
wij toetsen zuiverder het voor en tegen.
Zwijgende aandacht mildert het venijn.

Wij raken soms bevlogen door de stilte,
op zoek naar warmte, innerlijke vuren,
om te ontsnappen aan de klamme kilte.

De doden worden nu als naaste burens,
wij danken en herdenken hen in stilte:
dat twee minuten eeuwig mogen duren.

Over het verzet

Hij vroeg zich af waar oorlog toe kon leiden,
hij zag de neergang van het daags bestaan,
met stem en vrijheid was het reeds gedaan.
Hij nam zich voor dat onrecht te bestrijden

en ondergronds bood hij zijn diensten aan.
Bij het commando dat ons hielp bevrijden
van onderdrukking en onduldbaar lijden,
kwam hij voor een gewetensvraag te staan.

Kon zijn gezin die druk nog langer dragen,
was het wel juist bij het verzet te gaan?
Zijn vrouw zei: 'Heb je mij al horen klagen?

Het is een dure plicht waar wij voor staan,
denk aan soldaten die hun leven wagen.'
Hij knikte kort en keek haar ernstig aan.

Aan de hengelvijver bij de Tongelreep

Als in de ochtend traag de zomerzon
de nevels breekt, zit hij al op zijn post
de hengelaar, zijn wens weer ingelost,
omdat zijn dag zoals het hoort begon.

Hij ziet het spel van stralen op de plas,
hij hoort de merel luid en gloedvol zingen,
hij komt al los van zorg en daagse dingen
en snuift de geuren van het welig gras.

Of hij ooit beet krijgt is een loze vraag,
hij zit er rustig, ruikt en hoort en ziet:
onthaasten is zijn levensdoel vandaag.

Hij zit daar maar. De vraag of hij geniet,
stelt hij niet meer. Het is gewoon een feit.
De klok staat stil en stokken doet de tijd.

De Nicolaaskerk

Omdat ik er gedoopt ben en getrouwd,
is dit gebouw mij als geen ander lief.
Omdat men mij tot dopeling verhief,
raakte ik jong met het geloof vertrouwd.

Nadien is er verwijdering ontstaan,
ik werd een zoekende in de woestijn.
Al at ik brood en dronk ik rode wijn,
ik ben het pad der twijfels opgegaan.

Nu ben ik langzaamaan tot rust gekomen,
een oude man die weet van goed en kwaad,
maar zich het ware nu heeft voorgenomen.

Een oude man die zegt waar het op staat:
de mens is eindig, onomkeerbaar feit,
al wacht hierna wellicht een mooie tijd.

Het gehucht De Keersop

Het eeuwig ruisen van wat oude bomen,
het stromend water dat zijn wegen vindt,
het vrolijk spel van zon en licht en wind,
een wolk die gans de zomer in wil tomen.

Ik stond er vaker als een kind te dromen
en dacht aan de voorgoed voorbij tijd:
ik weet dat al wat leeft gestaag verslijt,
dat dit moment nimmer terug zal komen.

De watermolen die er niet meer staat
laat nu een diep en onbenoembaar gat
dat diepe bressen in de boorden slaat:

de oude beek mist merkbaar sluis en rad,
wat kan ze verder nog dan blijven dolen
in het vergeefse zoeken naar een molen?

De Dommelbeemden

Ik liep nog eens door mijn geliefde velden
daar aan de boorden van die kleine stroom.
Heel onverwacht zag ik een man die vroom
en zacht van wolk en hoog en ver vertelde.

Het stoorde mij dat onverbloemd verhaal
van afscheid en van nimmer wederkomen:
ik weet hier nog de paden, groet de bomen,
van veld en beemd versta ik tong en taal.

Ik heb hier soms mijn ogen uitgekeken
om al wat bloeit of roepend in de lucht
van Eden zingt en van twee ijle beken:

aards paradijs, zo zegt het oud gerucht.
Maar ik zie ook wat er al niet meer is:
de schrijnend lege plek van het gemis.

Zandbergstraat 16A

Het staat er nog dat hoge spitse huis,
waar ik nog voor de oorlog werd geboren,
maar het adres ging mettertijd verloren
in het modern en na-oorlogs gedruis.

Ik draal nog vaak als ik er eens passeer
om de vergankelijkheid waar te nemen.
Je kunt geen echte zekerheden claimen:
wat overblijft is vaag, ongrijpbaar zeer.

De ouders en vijf broers zijn al gestorven
en ook aan mij begint de tijd te knagen:
de dood heeft al te vaak te veel bedorven.

Zo wacht ik op het einde van mijn dagen:
voor mij staat vast dat alles ooit vergaat,
zoals die van de kaart verdwenen straat.

Winterkoren op de Zeelbergse Akkers

Mijn rozen stonden nog als uitverkoren,
in volle luister bloeiend in mijn tuin:
de wind sloeg om en bijtend als aluin
heeft felle kou in één nacht tijd bevroren

wat mij als eeuwig schoon voor ogen stond.
De winter nam het heft stevig in handen,
er waaiden schrale winden van te lande,
de vorst drong alsmaar dieper in de grond.

Ik duim maar voor het pas ontloken koren
dat nog geen week lang boven aarde staat:
het zacht geklaag van kou is haast te horen.

Mijn rozen kregen het terstond te kwaad,
het koren hield zich wonderbaarlijk groot:
van schone schijn bak je geen roggebrood.

Groet aan de Dommel

Het lijkt wel of ze trager is gaan stromen,
omdat ik niet zo vaak meer bij haar kom.
Ik heb nog tijd, al vliegt die pijlsnel om.
Aan ons verbond zal gauw een einde komen.

Maar staande op haar oevers blijf ik dromen
van vroeger tijden toen de jeugd het won
en ik nog op mijn veerkracht bouwen kon,
de zekerheid die mij bruusk werd ontnomen.

Haar water heeft mij jaar op jaar gezuiverd
van vlekken die verkleefden aan mijn ziel
als ik weer eens ten prooi aan deernis viel

om dingen waar een roerig hart van huivert.
Al heeft de Dommel mij haar woord gegeven,
geen mens kan hoop hebben op eeuwig leven.

Verzoek

Als straks de kilte mijn gemoed bereikt,
leg mij dan in een vurenhouten kist,
niet afgelikt, gelakt noch gevernist,
opdat mijn zorg voor moeder aarde blijkt.

Als alle warmte uit mijn lichaam wijkt,
bespaar mij het te hoop gelopen woord.
Ik ben niet meer, leef in het eerlijk oord
waar niemand zich ten koste van verrijkt.

Ik ben al aan het hier en nu ontstegen,
ik heb geen notie meer van dag en licht
en om het even zijn mij zon en regen.

Het eeuwig zwijgen is mij overkomen,
de veer gebroken en de ader dicht,
van hogerhand is mij het woord ontnomen.